

ΠΙΕΤΡΟΣ ΒΡΑΪΛΑΣ ΑΡΜΕΝΗΣ.

(Σκιαγραφία *.)

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἀπεβίωσεν ὁ πρεσβευτὴς ἐν Λονδίῳ τῆς ἐλλη-
νητικῆς κυβερνήσεως Πέτρος Βραΐλας Ἀρμένης. Ὁ Βραΐλας ὑπῆρξεν
ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους πρόσωπον μετεωρισθὲν ἐν τε τῇ
πολιτικῇ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε κατήντησεν
ὄνομα περίθλεπτον καὶ προσωπικότης ὑπέροχος, ὑψηλὴν καταλαβοῦσα
περιωπὴν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ὡς μετέωρον ἐπιφανὲς καθορώ-
μενον ἀπὸ παντὸς σημείου, μολοντί ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀληθῶς
εἰπεῖν οὐχὶ βίος μετεώρου. Ἀλλ' ὅπως βιογραφησῆται αὐτὸν ἐπαρκῶς
ῶφειλε νὰ ζήσῃ ἐν τῇ ἐποχῇ καὶ ταῖς περιστάσεσιν καθ' ἃς ἔδρασεν, ἢ
τοῦλάχιστον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ κατ' αὐτὴν ἱστορικὰ στοιχεῖα
καὶ νὰ ἐμπνευσθῇ ἐξ αὐτῶν μεταφερόμενος διὰ τοῦ νοῦ εἰς τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην καὶ παρακολουθῶν αὐτὸν διὰ τοῦ μακροῦ ἔμα δὲ καὶ μεστοῦ
αὐτοῦ σταδίου. Τὸ καθ' ἡμᾶς μὴ εὐμοιροῦντες οὔτε τοῦ ἀπαιτουμένου
χρόνου οὔτε ἐπαρκοῦς χώρου ἐν τῷ «Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς»,
θέλομεν ἀρκεσθῆ εἰς τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ βίου αὐτοῦ, φρο-
νοῦντες ἄλλως ὅτι οὗτος εἶπε καὶ ὁ κράτιστος τρόπος ὅπως ἀποδοθῇ
εὐλαδῆς φόρος εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς ἐν βιβλίῳ, ὅπερ ἀποσκοπεῖ
μᾶλλον εἰς πρόχειρον ἀπεικόνισιν ἢ εἰς ἱστορικὴν περὶ αὐτοῦ δια-
τριβήν.

Ὁ Πέτρος Βραΐλας Ἀρμένης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οὓς
διέπλασεν ἡ Ἰόνιος Πολιτεία ἐν τῇ μακρᾷ κυοφορίᾳ τῆς ἐνώσεως αὐ-
τῆς μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου. Ἡ ἱστορία τῆς περιόδου ταύτης τῶν
Ἰονίων νήσων μέλλει νὰ γραφῇ καὶ θὰ παρέχῃ τῶντι μέγιστον ἐν-
διαφέρον διὰ τοὺς ἀγῶνας, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς πολιτικὰς τάσεις τοῦ
φιλοπάτριδος λαοῦ τῶν Ἰονίων νήσων ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν,
ἣν ἐξεπροσώπευσαν ἄνδρες ἔξοχοι καὶ τύποι περίεργοι πολιτευτῶν, οἵ-
τινες ἐξυμώθησαν ὑπὸ ἰδιόζουσαν πολιτικὴν ἀτμοσφᾶραν καὶ ἐμορ-
φώθησαν ὑπὸ συνθήκας ἀνατροφῆς, ἐκπαιδεύσεως καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν,

(*) Σημ. ἐκδότου. Ἡ σύντομος αὕτη σκιαγραφία συνετάχθη προχείρως ὑπὸ
Π. Θωμᾶ τῇ παρακλήσει ἡμῶν.

αίτινες δὲν ἦσαν ἀκριβῶς εἰπεῖν αἱ αὐταὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Εἷς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ Βράϊλας, φέρων τὴν ιδιορρυθμίαν ἐκείνην τῶν Ἰονίων πολιτευτῶν τῆς Προστασίας, ἀλλὰ τύπος ἐπίσης καὶ καθ' ἑαυτόν. Δὲν ἐνδιατρίβομεν εἰς τὰ τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς αὐτοῦ ἀνατροφῆς, καίτοι βεβαίως ἤσκησε καὶ αὕτη οὐ μικρὰν ἐπίδρασιν ἐν τῷ σταδίῳ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν βραχυλογίᾳ σημειοῦμεν ὅτι ἐν Κερκύρα, ὅπου ἐγεννήθη τῷ 1812, πρῶτος αὐτοῦ διδάσκαλος ὑπῆρξεν εἷς ἱερεὺς (Ἀνδρέας Ἰδρωμένος), ἐκ τῶν ἐπτανησιῶν ἐκείνων ἱερέων οἵτινες εἰσι κράμα πεποιοθήσεως, θεοσεβείας καὶ ἐλευθεριαζουσῶν ἰδεῶν, τὴν δὲ ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσιν ἐν ἰταλικῷ γυμνασίῳ. Νὰ ὑποθέσωμεν ἄρα γε ὅτι ἡ πρώτη ἐκείνη διδασκαλία τοῦ σοφοῦ ἱερέως ἐνεκράφη ἐπὶ τῆς εὐμαλῆς διανοίας τοῦ νέου τὰς θεοσεβεῖς πεποιοθήσεως ὡς ὁ Βράϊλας ἀνὴρ καὶ φιλόσοφος γενόμενος ἠθέλησε νὰ συμμείδῃ πάντοτε μετὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης; Τοῦτο δὲν εἶνε ἀπίθανον. Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἰταλικὴ σχολὴ ἔσχεν ἐπίδρασιν ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὁμοτρόπων καὶ συγχρόνων τοῦ συμπολιτῶν, τοῦτο δὲν ὑπόκειται, νομίζομεν, εἰς ἀμφισβήτησιν. Ἄλλως αἱ Ἰόνιοι νῆσοι οὕτω πως ἐδάφους κεῖνται καὶ ὑπὸ τοιαύτας ἱστορικὰς περιστάσεις διήλθον ὥστε ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνησις ἐν Ἰταλίᾳ οὐδέποτε ἔπαυσαν ἀσκοῦσαι ἐπαισθητὴν ἐπιρροὴν εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων, ἧς τὰ ἔχνη ἐξακολουθοῦσιν ὄντα καταφανῆ καὶ σήμερον. Ὅπως δὲ ἦτο ὁ Βράϊλας οὕτω παιδευθεὶς τὸ πρῶτον ἐζήτησεν ἀκολούθως τὰς εὐρύτερας ἐμπνεύσεις ἐν Παρισίοις καὶ ἰδίως ἐνέκυψεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Κατ' ἐκεῖνον χρόνον ἤχημαζεν ἐν Γαλλίᾳ ἡ Σχολὴ τοῦ Κουζέν. Ὁ Βράϊλας ἐγένετο εἷς τῶν ἀκροατῶν, θαυμαστῶν καὶ ἀκολούθως ἐρμηνευτῶν αὐτοῦ. Ὁ Βαρθελεμῆ Σαιντ-Ἰλλερ ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ λέγει ὅτι ὁ Βράϊλας ὑπῆρξεν ὁ μόνος φιλόσοφος τῆς Σχολῆς τοῦ Κουζέν, ὁ τολμήσας νὰ γράψῃ πλήρες καὶ τέλειον σύστημα, ἀναπτύσσον λαμπρῶς τὰς ἰδέας τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ.

Οὕτω μεμόρφωμένος ἀνὴρ ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πατρίδα Κέρκυραν δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ μείνῃ ἐκτὸς τῆς αὐτόθι κινήσεως ὡς νομομαθῆς ἐπροοιμιάσθη κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ δικηγορικοῦ σταδίου, διήλθε διὰ τοῦ δικαστικοῦ καὶ μετὰ μακρὰν παύσαν, καθ' ἣν ἰδίως ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, ἀπεδόθη τέλος εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν τραχέων ἀγῶνων τῆς δημο-

σιογραφίας διὰ τῆς ἡμερηίδος «Πατρίδος», ἣν ἐξέδωκε τῷ 1846 τῆ συναργασίᾳ τῶν ἐπιφανεστέρων δημοσιολόγων καὶ πολιτευτῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Δημοσιογράφος καὶ πολιτευτῆς, φιλόσοφος καὶ καθηγητῆς ὁ Βράϊλλας ἔκτοτε διαρκῶς σχεδὸν ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Ἀπὸ τοῦ 1854 ἦν ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημία ὁ ἀπόστολος τοῦ ἐκλεκτικοῦ συστήματος, ὅπερ ἀνέπτυσεν, ἡμῆνευσεν, ἐσχολίαζε διὰ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ καὶ διὰ ποικίλων διατριβῶν καὶ λόγων, οὓς ἀπήγγειλε καὶ ἐξέδωκεν εἰς διαφόρους εὐκαιρίας. Ἡ τοιαύτη δὲ εἰδικὴ μελέτη καὶ ἐνασχόλησις αὐτοῦ καθ' ἅπαντα τὸν βίον κατέστησεν αὐτὸν τὸν μόνον συστηματικὸν φιλόσοφον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει. Ἄλλ' ἡ φιλοσοφικὴ αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασία καὶ ἡ ἐκλεκτικότης τῶν ἰδεῶν ἔσχον προφανῶς ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σταδίου. Ἐν τῇ πολιτικῇ δράσει τῆς Ἰονίου πολιτείας ὁ φιλόσοφος Βράϊλλας δὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς ῥιζοσπαστικοὺς, οἵτινες ἐβάδιζον εὐθὺ καὶ μὲ ἀναπεπταμένην σημαίαν εἰς τὴν Ἐνωσιν, ἀλλ' οὔτε εἰς τοὺς κυβερνητικοὺς, οἵτινες ὑπεστήριζον τὸ καθεστῶς ἐναντίον πάσης λαϊκῆς ἐκδηλώσεως. Τὸ κόμμα αὐτοῦ ἦτο ἐν τῷ μέσῳ, τὸ τῶν Μεταρρυθμιστῶν ἢ προοδευτικῶν, οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὸ αὐτὸ σκοπούμενον τῶν πρώτων, ἀλλ' ἐτίθεσαν αὐτὸ εἰς μεμακρυσμένον μέλλον καὶ ἐπεζήτουν τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ διὰ βαθμιαίων βελτιώσεων καὶ μεταξὺ τούτων μάλιστα ὁ Βράϊλλας ἐνέδιδε πλέον τοῦ διαγράμματος τῶν συναδέλφων του. Ἀλλὰ πάντα τὰ ἡμίμετρα καὶ αἱ ἐπισκευαὶ τοῦ καθεστώτος, ὧν τὰς ῥιζικωτέρας εἰσηγήσατο αὐτὸς ὁ Γλάδστων, ἀρμοστῆς γενόμενος, ἔμελλον νὰ καταλήξωσιν εἰς τὸ ἀναπόφευκτον τέλος τῆς ἐνώσεως καὶ ὁ Βράϊλλας, ὅστις ἐτέλει πάντοτε ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν ὁρῶντων πολιτικῶν προσώπων, μετέβη τότε εἰς τὸν κεντρικώτερον τοῦ βασιλείου βίον, ἐν δὲ τούτῳ ἀναφαίνεται πάλιν εἰς τὰ δυσκολώτερα σημεῖα, ὅπου ἀπηγεῖτο σύνοιαι καὶ μετριοπάθεια. Ἀπὸ τοῦ 1867 ἰδίως διήλθε τὸ πλεῖστον τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ὑπηρεσίᾳ, πρεσβευτῆς γενόμενος παρὰ πάσαις σχεδὸν ταῖς μεγάλαις αὐλαῖς, ἐν Λονδίῳ, Παρισίοις, Πητροπόλει καὶ ἐν Βερολίῳ, ἔνθα ἐστάλη πληρεξούσιος ἐπὶ τοῦ ὀρθοτικῆς ζητήματος, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει χάριν τοῦ αὐτοῦ ζητήματος. Τούτων ἕνεκα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πολιτικῷ κόσμῳ τῆς Εὐρώπης ἦτο ἴσως ὁ γνωστότερος ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολιτευτῶν καὶ τούτου ἔνδειξις ἦσαν τὰ κοσμήσαντα αὐτὸν πλεῖστα παράσημα,

ἄπερ εἰ μὴδὲν ἄλλο, ἀπεδείκνυον ὁμῶς τὰς εὐρείας αὐτοῦ σχέσεις ἐν τῇ διεθνείᾳ κοινωνίᾳ.

Ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις κατὰ πόσον ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ ἔθνους. Ἀτυχῶς ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τῶν φιλοσόφων, δὲν ἀνέδειξεν ἔτι ἐν τῷ νέῳ αὐτῆς βίῳ φιλοσοφικόν τι πρόσωπον συγκορυφῶσαν ἴδιον σύστημα ἢ ὅπερ νὰ κατέλαβεν ἀκρογωνιαίαν θέσιν διὰ τῆς ὑπερόχου ἀναπτύξεως ἄλλων συστημάτων. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶνε δύσκολον νὰ διαμφισβητήσῃ τις ὅτι μόνος ὁ Βράϊλας ἐξεπροσώπευσεν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἔθνους τὴν σχετικὴν ἰδέαν τοῦ τοιοῦτου, διὰ τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ προϊόντων, ἐν οἷς ὑπῆρξε παρὰχωρικὸς οὐχ ἦττον ἢ πρωτότυπος ἐν τῇ ἀναπτύξει. Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Κουζὲν καὶ ὁπαδὸς τοῦ συστήματος ἐκείνου. Τὸ σύστημα τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας», ἐκδοθέντα δαπάνῃ τοῦ κληροδοτήματος Πετρίδου τῷ 1863, τύποις Ἑρμοῦ, καὶ τοῦτο ἦν τὸ στοιχειῶδες μὲν ὡς κείμενον πρὸς μελέτην τῶν νέων, ἀλλὰ συστηματικὸν αὐτοῦ ἔργον, περιέχον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ψυχολογίαν, λογικὴν, καλλιλογίαν, θεοσοφίαν καὶ φιλοσοφίαν. Πλὴν τούτου ὁμῶς συνέγραψε καὶ πλείστας ἄλλας διατριβάς καὶ πραγματείας, φιλοσοφικὰς σχεδὸν ἀπάσας, ἐκδοθείσας σποράδην ἐν περιοδικοῖς, ἡμερησίῳ ἢ ἐν ἰδίῳις τεύχεσι. Τὸ τελευταῖον ἔργον, ὅπερ ἐξέδωκεν εἰς αἱ «Διατριβαὶ περὶ Ψυχῆς, Θεοῦ καὶ Ἠθικοῦ νόμου» δημοσιευθὲν τῷ 1879 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ δὲ τελευταῖος λόγος «Περὶ τῶν χαρακτήρων τῆς ἑλληνικῆς διασφίσεως», τυπωθεὶς ἐν τῷ τελευταίῳ τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ἐν ἄλλο ὄψιγονον αὐτοῦ ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβε νὰ συντάξῃ ἐντολῇ καὶ χορηγίᾳ τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα, ὡς ἀπολογητικὸν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, εἶνε αἱ «Φιλοθέου καὶ Εὐγενίου ἐπιστολαί, ἧτοι περὶ Θεοῦ καὶ ψυχῆς διδασκαλία», ὅπερ ἐκτυποῦται ἤδη ἐν Ἀθήναις καὶ προσεχῶς ἐκδίδεται εἰς τὸ δημόσιον.